

Tematikus összeállítás

KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNY A DIGITÁLIS KORBAN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE (LIS) IN THE DIGITAL AGE

VENDÉGSZERKESZTŐ: KISZL PÉTER

BEVEZETÉS

INTRODUCTION

Kiszl Péter

egyetemi tanár, intézetigazgató

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Könyvtár- és Információtudományi Intézet, Budapest

kiszl.peter@btk.elte.hu

A tematikus blokk a könyvtár- és információtudomány (Library and Information Science, LIS) helyzetét elemzi, és jövőképebe enged betekintést, különös tekintettel a digitalizáció, valamint a társadalmi és a gazdasági környezet által indukált kihívásokra. A diszciplína és a hozzá szorosan kapcsolódó könyvtári praktikum ugyan magától értetődően nem választható el egymástól, azonban az összeállítást alkotó tanulmányokból kitűnik, hogy a tudományág kutatásaiból nem kizárólagosan a közgyűjteményi szféra intézményei profitálnak. A mindennapokban gyakran előforduló könyvtári skatulyába zárásnak ellentmond az LIS kezdetektől fogva interdiszciplináris jellege miatt a más tudományterületekkel való szoros együttműködése is, eredményeinek gyakorta a könyvtári világon kívüli, széles körű hasznosítása.

Kiszl Péter *Quo vadis, könyvtár- és információtudomány?* című tanulmányában a nemzetközileg Library and Information Science néven ismert és a globális tudományfelosztási, illetve tudománymetriai modellekben elismert terület keretrendszerébe vezeti be az olvasót, kitérve a kurrens kutatási és oktatási trendekre. A következő dolgozatok az LIS egy-egy szűkebb szeletét járják körül.

Fodor János *A jövő közgyűjteményei: kreatív könyvtári alkalmazkodás* című közleményében amellet foglal állást, hogy a 21. századi könyvtárak működésé-

ben – a fizikai és virtuális térben egyaránt – egyre inkább az alkalmazkodás és a kísérletezés lesz a meghatározó. A hagyományos szolgáltatások csökkenő igénye ugyanis teret nyit a kreativitásra, a közösségi tér funkcióinak folyamatos újraértelmezésére, az adatbázis-alapú digitalizált tudás pedig lehetőséget ad a hálózati szolgáltatások állandó, alkotó gazdagítására, intézmény- és tudományközi összekapcsolására vagy a közösségi tudomány és a közösségi média lehetőségeinek naprakész felhasználására.

Barátné Hajdu Ágnes *A könyvtár társadalmi hasznossága* című munkájában rávilágít arra, hogy piacgazdasági környezetben a kultúra árujellege régóta közhely. Elengedhetetlen a mérhető eredményeket felmutató kommunikáció mind a fenntartó, mind a használók felé. A társadalmi hasznosságot azonban egyéb tényezők is hivatottak szemléltetni, amelyek komplexen kezelik a gazdasági és a nehezebben kimutatható közösségi megtérülést, valamint szerepüket a kulturális örökségünk fenntarthatóságában.

Virágos Márta *Felsőoktatási könyvtárak helye és szerepe a tudományos ökoszisztémában* című cikke akár a *Magyar Tudomány* 2024/1. számának *Küzdelem az új típusú publikációs visszaélésekkel* című tematikus összeállításában is megjelenhetett volna. A közlemény a tudományos folyóirat-kiadásban és a kutatási eredmények disszeminációjában bekövetkezett változásokra utalva hangsúlyozza, hogy a 21. századi felsőoktatási könyvtári feladatok közül a legjelentősebb és egyben leginkább erőforrás-igényes a kiterjedt értelmezést kapó tartalomgazdai szerepkör, a tudománypolitikai döntéseket támogató bibliometriai, valamint a digitális kompetenciák fejlesztését szolgáló oktatási tevékenység, melyek elősegíthetik az intézmények rangsorokban történő szereplését, ezáltal jelentősebb fenntartói finanszírozását. Winkler Bea *Könyvtár és/vagy mesterséges intelligencia* címmel teszi fel a kérdést: helyettesítheti-e a könyvtárat vagy a könyvtárost a mesterséges intelligencia (MI)? Rámutat arra, hogy az MI mely területeken támogathatja a könyvtárosok mindennapi munkáját, de arra is, hogy a könyvtárak mely területeken segíthetik a felhasználókat a jelenleg elérhető ún. gyenge MI korában. Meglátása szerint a könyvtárosok egyszerre tehetnek az MI megismeréséért, elérhetővé tételéért, az állampolgárok számára hasznos alkalmazásáért és a valós emberi kapcsolatok megmaradásáért.

A szerzők valamennyien könyvtárosok és egyetemi oktatók, akik kutatómunkájuk során igazodási pontnak tartják Rózsa Györgynek az 1995. évi akadémiai közgyűlés keretében, a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya *A kultúra örshelyei: levéltár, könyvtár, múzeum* tudományos ülészakán elhangzott tételmondatait: „az átfogó oktatási rendszer mellett a könyvtári hálózatok nyújtják milliiónknak a legtömegesebb hozzáférést az ismeretekhez, társadalmi hatásuk tehát messze túlmutat a »kulturális örshelyen«. Ezért az oktatáshoz hasonlóan kitüntetetten a társadalmi dinamizálás és fejlődés alapintézményei közé tartoznak. Nem

túlzás azt állítani, hogy eképpen a könyvtári rendszer közgazdasági kategória is, és a fejlett országokban ekként is kezelik. Ez a közgazdasági kategória felfogás mit sem von le természetesen a könyvtári rendszer kulturális és tudományos jelentőségéből” (Rózsa, 1995, 15–16.).

IRODALOM

Rózsa György (1995): Könyvtárak: az 'információs autósztroda' szervizállomásai vagy bázisintézményei? *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 4, 6, 15–19. <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00165/pdf/02konyvtarpolitika2.pdf>